

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО INTERNATIONAL LAW

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-20>

УДК 341.231.14+341.234

Т.Л. СИРОЇД

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного і європейського права
E-mail: t.l.syroid@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

Л.О. ФОМІНА

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного і європейського права
E-mail: l.fomina@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

П.В. ФОМІН

доктор філософії,
старший викладач кафедри міжнародного і європейського права
E-mail: fomin@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1951-9860>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ КОРИННИХ НАРОДІВ

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано інституційний механізм захисту прав корінних народів на міжнародному універсальному і регіональному рівнях, зокрема в межах Організації Об'єднаних Націй, Африканського Союзу, Організації американських держав тощо. Встановлено, що з метою всебічного захисту і сприяння заохоченню прав корінних народів у структурі ООН функціонує низка органів і спеціально уповноважених посадових осіб (Постійний форум ООН з питань корінних народів, Міжвідомча група підтримки, Експертний механізм з прав корінних народів, Спеціальний доповідач з питань про права корінних народів). Акцентовано на тому, що діяльність таких органів і спеціальних процедур направлена на підвищення обізнаності про права корінних народів, сприяння інтеграції та координації діяльності у цій сфері, сприяння застосування Декларації ООН про права корінних народів, підготовку і оприлюднення досліджень щодо становища в галузі прав корінних народів, надання допомоги державам-членам та/або корінним народам щодо розробки в державах законодавства та політики, що стосуються прав корінних народів, вивчення шляхів і засобів подолання існуючих перешкод для повного та ефективного захисту прав корінних народів, виявлення найкращої практики та здійснення обміну нею тощо. Визначено, що в межах американського й африканського регіонів також створено організаційно-правову основу у цій сфері (Робоча група з питань корінного населення/громад і меншин в Африці, Офіс Доповідача з прав корінних народів). Підкреслено, що до мандату Робочої групи з питань корінного населення/громад і меншин в Африці було включено права меншин з огляду на те, що захист прав не домінуючих меншин має ключове значення для забезпечення здійснення прав на рівноправній основі, соціально-економічного розвитку, національної згуртованості та мирного співіснування і запобігання конфліктам на континенті.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: захист, меншини, міжнародні міжурядові організації, права людини, спеціальні процедури.

Як цитувати: Сироїд Т. Л., Фомина Л. О., Фомін П. В. Міжнародний інституційний механізм захисту прав корінних народів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2022. Вип. 34. С.162-168. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-20>

In cites: Syroid T. L., Fomina L. O., Fomin P. V. (2022). International institutional mechanism for the protection of indigenous peoples' rights. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (34), P.162-168. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-20> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Корінні народи є спадкоємцями і носіями унікальних культур та традицій. Вони зберегли соціальні, культурні, економічні та політичні характеристики, які відрізняються від характеристик домінуючих суспільств, у яких вони живуть. Незважаючи на культурні відмінності, корінні народи з усього світу мають спільні проблеми, пов'язані із захистом своїх прав як окремих народів. Корінні народи роками прагнули визнання своєї ідентичності, способу життя та права на традиційні землі, території і природні ресурси, але, як свідчить історія, їхні права зазнавали порушень. Корінні народи є, мабуть, однією з найбільш вразливих груп людей у світі [1]. Незважаючи на прогрес, досягнутий на міжнародному, регіональному та національному рівнях у багатьох країнах у напрямі юридичного визнання прав корінних народів, досі зберігаються й серйозні проблеми, зокрема, насильство щодо представників корінних народів, їх притягнення до кримінальної відповідальності, особливо коли вони захищають колективні права на свої землі, території та природні ресурси [2]. З огляду на це, міжнародне співтовариство визнає необхідність існування спеціальних органів й інституцій для захисту їхніх прав і збереження їхньої самотньої культури та способу життя.

Стан наукового дослідження теми. Питання щодо захисту прав і свобод людини корінних народів і меншин як на міжнародному так і національному рівнях було предметом наукових досліджень українських і зарубіжних учених, серед яких. М. Баймуратов, М. Буроменський, В. Мицик, А. Приходько, Є. Реньов, Л. Філянїна, James P. Macklem, S. Phillips, A. Schettini, R. Wolfrum та ін. Разом з тим, означене питання потребує подальшого ґрунтовного дослідження з урахуванням змін у соціально-економічному житті суспільства, виникнення нових викликів й удосконалення існуючої правової основи щодо захисту прав корінних народів.

Мета дослідження полягає у розкритті інституційного механізму захисту прав корінних народів на міжнародному універсальному і регіональному рівнях.

Основні результати дослідження. У межах міжнародних міжурядових організацій на універсальному і регіональному рівнях створено розгалужений організаційно-правовий механізм, спрямований на захист і заохочення прав людини корінних народів. Істотну роль у цьому процесі відіграє Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), яка слугує масштабною багатосторонньою платформою для обміну інформацією і передовою практикою, проведення просвітницьких заходів і колективних обговорень нагальних питань у цій сфері.

Одним із органів у системі ООН, до компетенції якого входять питання пов'язані з корінними народами, є Постійний форум ООН з питань корінних народів (далі – Постійний форум, Форум). Дискусії щодо створення Постійного форуму для корінних народів почалися наприкінці 1980-х років. Корінні народи та інші члени Робочої групи ООН з корінного населення вважали, що структури ООН недостатньо пристосовані для всебічного розгляду питань, які хвилюють корінні народи. Крім того, вони вважали, що участь представників корінного населення в ООН була обмеженою. Зважаючи на це, було ініційовано заснувати новий орган, який би зосереджувався на глобальних питаннях, пов'язаних із корінними народами, і який надавав би корінним народам можливість ефективно брати участь [3].

Учасники Всесвітньої конференції з прав людини у Відні 1993 року обговорювали створення Постійного форуму. У Віденській декларації та Програмі дій Всесвітня конференція з прав людини рекомендувала Генеральній Асамблеї ООН проголосити міжнародне десятиліття корінних народів світу, починаючи з січня 1994 року і в межах такого десятиліття розглянути питання створення в системі ООН Постійного форуму для корінних народів (П. А (32)) [4].

У червні 1995 року в Копенгагені (Данія) відбувся семінар ООН для обговорення створення Постійного форуму для корінних народів. Серед учасників були представники урядів, корінних народів та незалежні експерти. Вони обговорили потенційну сферу

діяльності Постійного форуму, якому органу ООН буде звітувати пропонується форум, мандат, включаючи те, яку діяльність він може здійснювати, членство, участь корінного населення, фінансові питання тощо. Звіт цього семінару було надіслано урядам, організаціям корінних народів, а також міжурядовим і неурядовим організаціям. Реципієнтам доповіді було запропоновано висловити свою думку [3]. У тому ж році Генеральна Асамблея рекомендувала Генеральному секретарю ООН переглянути існуючі механізми, процедури та програми в системі ООН щодо корінних народів. Огляд Генерального секретаря виявив відсутність механізму для забезпечення регулярного обміну інформацією між урядами, системою ООН і корінними народами. У доповіді Генерального секретаря також було вказано на відсутність адекватних процедур для ефективного залучення та консультацій з корінними народами щодо питань, які впливають на їхній добробут. Під час другого семінару ООН щодо Постійного форуму, який відбувся в Сантьяго (Чилі) у 1997 році, представники урядів, організацій корінних народів, неурядових організацій, організацій та органів ООН і спеціалізованих установ розглянули висновки проведеного Генеральним Секретарем огляду та розробили пропозиції для створення Постійного форуму [3]. Підсумком проведеної роботи стало заснування в липні 2000 року Постійного форуму з питань корінних народів в якості консультативного органу високого рівня при Економічній і Соціальній Раді (далі – ЕКОСОП, Рада) (резолюція 2000/22). Постійний форум було наділено мандатом на вирішення питань корінних народів, пов'язаних з економічним і соціальним розвитком, культурою, навколишнім середовищем, освітою, охороною здоров'я та правами людини [5].

Форум складається з 16 членів, що діють у своїй особистій якості, які виконують свої функції протягом трирічного терміну і можуть бути переобрані або знову призначені ще на один термін. Вісім членів висуваються державами й обираються ЕКОСОП з урахуванням п'яти регіональних груп держав, на які зазвичай підрозділяються члени ООН; інші вісім висуваються безпосередньо організаціями корінних народів і призначаються Головою ЕКОСОП. Вони покликані забезпечити широке представництво корінних народів світу таких соціально-

культурних регіонів як: Африка; Азія; Центральна і Південна Америка та Карибський басейн; Арктика; Центральна і Східна Європа; Центральна Азія і Закавказзя; Північна Америка і Тихоокеанський регіон [6].

Постійний форум ООН з питань корінних народів уповноважений: надавати експертні консультації та рекомендації з питань корінних народів Раді, а також програмам, фондам й установам ООН через ЕКОСОП; підвищувати обізнаність і сприяти інтеграції та координації діяльності, пов'язаної з питаннями корінних народів у межах системи ООН; готувати і поширювати інформацію з питань корінних народів [6]; сприяти дотриманню та повному застосуванню положень Декларації ООН про права корінних народів і вживати заходів щодо її ефективного здійснення (ст. 42) [7].

Перше засідання Постійного форуму відбулося в травні 2002 року, після чого він здійснює щорічні сесії. Форум зазвичай збирається по 10 днів на рік у штаб-квартирі ООН. Під час своїх щорічних сесій він проводить огляд й оцінку діяльності органів системи ООН, пов'язаної з корінними народами та їхніми правами. На додаток до шести обов'язкових сфер (економічний і соціальний розвиток, культура, навколишнє середовище, освіта, охороною здоров'я та права людини), кожна сесія тематично зосереджена на певному питанні. Так, наприклад, 21 сесія (25 квітня – 6 травня 2022 р.) була присвячена темі «Корінні народи, підприємництво, автономія та праволюдські принципи належної обачності, включаючи вільну, попередню та усвідомлену згоду» [8]. Темою 22 сесії, яка проходить 17 – 28 квітня 2023 р. визначено таку: «Корінні народи, здоров'я людини, планети і територій та зміна клімату: підхід, заснований на правах людини» [9].

Крім того, задля підтримки і просування мандата Постійного форуму у межах системи ООН було створено Міжвідомчу групу підтримки.

Створення групи було ініційовано в ході неофіційних нарад підрозділів системи ООН у процесі розробки Декларації ООН про права корінних народів. Міжнародна організація праці й Управління Верховного комісара з прав людини взяли на себе провідну роль в організації неофіційних нарад для обміну інформацією між установами, фондами та програмами системи ООН. Серед них були представлені, зокрема, МОП, УВКПЛ,

Всесвітній банк, ЮНЕСКО, ВООЗ, ВОІВ та інші [10].

Міжвідомча група підтримки була формалізована Постійним форумом на його 2-й сесії, під час якої Форум висловив своє задоволення тим, що Міжвідомча група підтримки провела своє засідання після першої сесії Форуму з метою організації свого вкладу в роботу другої сесії, та висловив вдячність МОП і Світовому банку за скликання Групи. Форум також просив Групу розширити свій членський склад, включивши до нього інші органи системи ООН, щоб сприяти якомога ширшій участі системи у програмі роботи Форуму (п. 117) [11].

Основними завданнями Міжвідомчої групи підтримки є: надання можливості для обміну інформацією щодо роботи з питань корінних народів; зміцнення міжвідомчої співпраці для просування прав людини і добробуту корінних народів, включаючи поширення та реалізацію Декларації ООН про права корінних народів; аналіз, поширення та сприяння реалізації рекомендацій Форуму; взаємодія з Форумом та його членами задля надання і пошуку інформації; проведення консультацій щодо включення питань корінних народів у систему ООН та зміцнення взаємної співпраці [10].

Варто зазначити, що поряд із Постійним форумом, низку функцій у сфері захисту і заохочення прав цієї категорії населення здійснюють Експертний механізм з прав корінних народів та Спеціальний доповідач з прав корінних народів.

Так, Експертний механізм з прав корінних народів було створено в 2007 році Радою ООН з прав людини в якості її допоміжного органу. Згідно з резолюцією 6/36 Експертний механізм було створено у складі п'яти експертів, кількість яких була збільшена резолюцією Ради з прав людини (33/25) до семи незалежних експертів, по одному від кожного із семи соціально-культурних регіонів корінних народів, вибір яких проводиться відповідно до процедури і критеріїв висування, відбору та призначення мандатаріїв, встановленими Радою у пунктах 39–53 додатка до резолюції 5/1 [12; 13]. У вересні 2016 року Рада з прав людини змінила мандат Експертного механізму (резолюція 33/25), уповноваживши його: готувати щорічне дослідження щодо становища в галузі прав корінних народів у всьому світі в досягненні цілей Декларації; виявляти, розповсюджувати та пропагувати передовий досвід та уроки,

отримані у зв'язку з зусиллями для досягнення цілей Декларації, в тому числі шляхом подання доповідей з цього питання Раді з прав людини; надавати допомогу державам-членам та/або корінним народам на їхнє прохання у визначенні необхідності і наданні технічних консультацій щодо розроблення в державах законодавства та політики, які стосуються прав корінних народів; надавати державам-членам на їхнє прохання сприяння та консультації для виконання рекомендацій універсального періодичного огляду і договірних органів, спеціальних процедур або інших відповідних механізмів; на прохання держав-членів, корінних народів та/або приватного сектору взаємодіяти та сприяти їм в організації діалогу, прийняттого для всіх сторін, з метою досягнення цілей Декларації [14].

У межах свого мандата Експертний механізм забезпечує Раду тематичною експертизою в галузі прав людини корінних народів шляхом здійснення тематичних експертиз, зосереджених головним чином на дослідженнях і консультуванні на основі дослідницької діяльності [12].

Так, перше дослідження Експертного механізму було присвячено питанню про отримані уроки і про завдання на шляху здійснення права корінних народів на освіту (A / HRC / 12/33) та було завершено в 2009 році. Друге дослідження, здійснене через два роки, було присвячено питанню про корінні народи і право на участь у процесі прийняття рішень (A / HRC / 18/42). У 2011-2012 роках Експертний механізм досліджував роль мови і культури в заохоченні і захисті прав та ідентичності корінних народів (A / HRC / 21/53), а в 2012-2013 роках – питання про доступ корінних народів до правосуддя. Кожне дослідження подається Раді з прав людини, а з 2011 року є також предметом інтерактивного діалогу між Радою та Експертним механізмом під час однієї із сесій Ради. Крім того, дослідження включають рекомендації, які відображають основні висновки Експертного механізму, що стосуються досліджуваних прав людини в контексті корінних народів [15].

Експертний механізм є важливим форумом, на якому корінні народи можуть щорічно піднімати тематичні правозахисні питання, пов'язані з конкретним дослідженням, які щороку проводяться Експертним механізмом. Як і у випадку з колишньою Робочою групою з корінних народів, правила участі в його

щорічних сесіях відкриті, тому корінні народи та їхні представники можуть брати в них участь за умови отримання акредитації. В щорічних сесіях беруть участь сотні представників організацій корінних народів, осіб з їх числа і неурядових організацій.

Важливе значення для заохочення і сприяння захисту прав корінних народів має також діяльність Спеціального доповідача з питань про права корінних народів – так званої спеціальної процедури Ради з прав людини. Мандат Спеціального доповідача був заснований у 2001 році Комісією з прав людини і продовжений у 2007 році Радою. У 2019 році Рада продовжила мандат Спеціального доповідача та наділила його такими функціями: вивчати шляхи і засоби подолання існуючих перешкод для повного й ефективного захисту прав корінних народів відповідно до свого мандату та виявляти і заохочувати найкращу практику та обмінюватися нею; збирати, запрошувати та отримувати відомості і повідомлення про ймовірні порушення та утиски прав корінних народів з усіх відповідних джерел, включаючи уряди, корінні народи та їхні громади й організації; готувати рекомендації та пропозиції щодо відповідних заходів і діяльності з метою запобігання порушенням та утискам прав корінних народів і вжиття заходів для виправлення становища; працювати у тісній співпраці та координації з мандатаріями інших спеціальних процедур та допоміжними органами Ради з прав людини, зокрема з Експертним механізмом з прав корінних народів, відповідними органами ООН, договірними органами та регіональними правозахисними організаціями; розширювати взаємодію з Постійним форумом з питань корінних народів та Експертним механізмом з прав корінних народів; популяризувати Декларацію ООН про права корінних народів та у відповідних випадках міжнародні договори, що стосуються просування прав корінних народів; подавати доповідь про здійснення свого мандату Раді з прав людини та Генеральній Асамблеї відповідно до їхньої річної програми роботи [16].

Слід зауважити, що на міжнародному регіональному рівні також створено відповідний інституційний механізм щодо захисту прав корінних народів. Зокрема, значна увага приділяється означеній проблематиці у межах африканського й американського регіонів, на території яких

представлена значна кількість корінних народів.

Так, зокрема, питання про права корінного населення вперше було винесено на порядок денний Африканської комісії в 1999 році. На подальших чотирьох сесіях Африканської комісії представники корінних народів за підтримки неурядових організацій лобіювали та доводили до відома Африканської комісії тяжке становище корінних народів на континенті, яке супроводжувалося, зокрема, маргіналізацією, експлуатацією, позбавленням власності, переслідуваннями, бідністю і зневагою [17]. Наполегливе та узгоджене лобювання не тільки привернуло увагу Африканської комісії, але й спонукало останню ухвалити резолюцію про створення Робочої групи експертів з прав корінних або етнічних громад на її 28-й черговій сесії в листопаді 2000 року [18]. Відповідно до резолюції Робоча група була наділена низкою повноважень, як-от: вивчення концепції корінних народів і громад в Африці; дослідження впливу Африканської хартії на права людини і добробут корінних громад, особливо щодо права на рівність; права на гідність; захисту від домінування (ст. 19); права на самовизначення (ст. 20); та сприяння культурному розвитку і самобутності (ст. 22); розгляд відповідних рекомендацій щодо моніторингу і захисту прав корінних громад тощо (п. 3) [18].

У 2003 році Робоча група експертів у складі трьох членів комісії і трьох експертів з корінних громад Африки та одного незалежного експерта з питань корінних народів виконала свій мандат, підготувавши звіт під назвою «Звіт Робочої групи Африканської комісії з питань корінних народів/громад». У тому ж році Африканська комісія у своїй резолюції про прийняття звіту Робочої групи (ACHPR/Res.65(XXXIV)03), з огляду на ситуацію вразливості, в якій часто опиняються корінні народи/громади в Африці та відсутність механізму з конкретним мандатом для моніторингу, захисту і сприяння повазі та реалізації прав людини корінного населення/громад в Африці, вирішила створити Робочу групу експертів на початковий термін 2 роки задля просування і захисту прав корінних народів/громад в Африці. До мандату Робочої групи було включено: збирати, запитувати, отримувати та обмінюватися інформацією і повідомленнями з усіх відповідних джерел, включаючи уряди,

корінне населення та їхні громади й організації, про порушення їхніх прав людини та основних свобод; відвідувати країни для вивчення ситуації з правами людини корінного населення/громад; формулювати рекомендації та пропозиції щодо відповідних заходів для запобігання і усунення порушень прав людини та основних свобод корінного населення/громад; звітувати про діяльність на кожній черговій сесії Африканської комісії; співпрацювати, коли це доречно і можливо, з іншими міжнародними та регіональними механізмами, установами й організаціями з прав людини [19].

У 2020 році Африканська комісія, усвідомлюючи необхідність заохочення та захисту прав не домінуючих меншин, які відрізняються від корінного населення/общин і визнаючи, що захист прав не домінуючих меншин має ключове значення для забезпечення здійснення прав на рівноправній основі, інклюзивного соціально-економічного розвитку, національної згуртованості та мирного співіснування і запобігання конфліктам на континенті, ухвалила розширити мандат Робочої групи, включивши до нього права меншин [20].

Протягом свого існування Робоча група здійснила 15 візитів до 13 різних африканських країн. Звіти про візити були опубліковані англійською і французькою мовами та широко поширені. У цих звітах Робочою групою було висвітлено, серед іншого, соціально-економічні, екологічні та земельні проблеми, з якими стикаються корінні народи у відвіданих країнах і надано низку рекомендацій відповідним урядам щодо визнання, законодавчого оформлення та впровадження передового досвіду щодо корінного населення. Крім того, Робоча група підготувала й оприлюднила тематичні публікації (Оглядовий звіт про конституційний і законодавчий захист корінних народів у 24 африканських країнах (2010); видобувна промисловість, права на землю та права корінного населення/громад (2015) тощо); організувала, з метою підвищення обізнаності щодо прав корінних народів і залучення держав-учасниць та інших зацікавлених сторін до цього питання, семінари з інформування (Камерун (2006); Ефіопія (2008), Конго (2011) тощо); провела у співпраці з Центром прав людини Університету Преторії короткий курс з прав корінних народів в Університеті Преторії, який об'єднав учасників з усіх верств

суспільства, чия робота прямо чи опосередковано пов'язана з питанням прав корінних народів; розробила і направила на розгляд Комісії резолюції з питань, що стосуються прав корінного населення тощо [17].

Для міжамериканської системи просування і захисту прав корінних народів також має важливе значення. У 1972 році Міжамериканська комісія з прав людини підтвердила, що з історичних причин і на основі моральних та гуманітарних принципів держави мають священний обов'язок надавати особливий захист корінним народам. У 1990 році Комісія створила Офіс Доповідача з прав корінних народів, щоб зосередити особливу увагу на корінних народах в Америці, багато з яких піддаються порушенням прав людини через їх особливу вразливість, і зміцнити діяльність Комісії з цього питання [21].

Офіс Доповідача уповноважений сприяти розвитку міжамериканської системи прав людини та розвивати і консолідувати судову практику щодо прав корінних народів; брати участь в аналізі індивідуальних петицій та запитів про застосування запобіжних заходів, в яких стверджується про порушення прав корінних народів або їх членів; підтримувати візити на місця до держав-членів Організації Американських Держав з метою глибшого вивчення загальної ситуації або дослідження окремих ситуацій, що стосуються корінних народів, а також брати участь у підготовці відповідних звітів про такі візити; готувати тематичні доповіді з тем, що стосуються прав людини корінних народів Америки; проводити та брати участь у конференціях, семінарах та зустрічах з представниками урядів, наукових кіл, громадянського суспільства та корінних народів з метою підвищення обізнаності й аналізу питань, які є частиною його мандату тощо [22].

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що на міжнародному рівні функціонує досить розгалужений інституційний механізм щодо захисту прав корінних народів. Передумовою створення органів і спеціальних процедур з прав людини у цій сфері слугувала нагальна потреба у заснуванні платформи для забезпечення регулярного обміну інформацією і проведення консультацій між урядами, міжнародними організаціями і корінними народами. Існуючі механізми уповноважені займатися питаннями корінних народів і здебільшого здійснюють моніторингову та просвітницьку діяльність.

Разом з тим, проведення тематичних досліджень щодо порушень прав корінних народів у вузьких сферах суспільних відносин, виявлення, аналіз та розповсюдження передової практики щодо захисту і заохочення їхніх прав сприяють удосконаленню правової основи з цього питання на національному, регіональному і міжнародному рівнях. Крім того, можливість залучення організацій та представників корінних народів до обговорення питань, що безпосередньо торкаються їхніх прав, дозволяють акцентувати увагу на найбільш нагальних проблемах.

Виконання мандатаріями та органами своїх повноважень відіграє важливу роль у заохоченні індивідуальних і колективних прав корінних народів, закріплених у міжнародних

актах з прав людини, зокрема в Декларації ООН про права корінних народів.

Однак, незважаючи на прогрес у юридичному визнанні корінних народів та їхніх прав у нормативній базі держав-членів, становище з індивідуальними та колективними правами людини корінних народів у всіх регіонах світу продовжує викликати серйозне занепокоєння. Означене потребує розширення підтримки системи спеціальних процедур і органів ООН, підтримання і збільшення міжорганізаційної співпраці. Важливим також є моніторинг національного законодавства держав-учасниць відповідних міжнародних угод на предмет імплементації в національне законодавство основоположних прав корінних народів, гарантованих договорами та їх дотримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations: Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples at the United Nations. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us.html> (дата звернення: 17.02.2023).
2. Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples (Rights of indigenous peoples) A/HRC/45/34. URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/151/15/PDF/G2015115.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
3. Leaflet No. 6: The Permanent Forum on Indigenous Issues. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidePleaflet6en.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
4. Vienna Declaration and Programme of Action (adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/vienna.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
5. Economic and Social Council (ECOSOC) Resolution 2000/22 (Establishment of a UN Permanent Forum on Indigenous Issues). URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/resolution-e200022.html> (дата звернення: 17.02.2023).
6. Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples: Permanent Forum on Indigenous Issues. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/permanent-forum-on-indigenous-issues.html> (дата звернення: 17.02.2023).
7. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (Resolution adopted by the UN General Assembly 61/295). URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/512/07/PDF/N0651207.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
8. UNPFII. Twenty-First Session: 25 April-6 May 2022. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-twenty-first-session-25-april-6-may-2022.html> (дата звернення: 17.02.2023).
9. UNPFII. Twenty-second Session: 17-28 April 2023. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-22session-2023.html> (дата звернення: 17.02.2023).
10. Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples: Inter-Agency Support Group (IASG). URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/inter-agency-support-group.html> (дата звернення: 17.02.2023).
11. Permanent Forum on Indigenous Issues Report on the second session (12-23 May 2003) E/C.19/2003/22. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/392/51/PDF/N0339251.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
12. Human Rights Council Resolution 6/36. Expert mechanism on the rights of indigenous peoples. URL: https://ap.ohchr.org/Documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_6_36.pdf (дата звернення: 17.02.2023).
13. Human Rights Council Resolution 5/1. Institution-building of the United Nations Human Rights Council. URL: https://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/5/1 (дата звернення: 17.02.2023).
14. Human Rights Council Resolution 33/25. Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/224/16/PDF/G1622416.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
15. Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples Annual reports. URL: <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsidiaries/expert-mechanism-on-indigenous-peoples/annual-reports> (дата звернення: 17.02.2023).

16. Human Rights Council Resolution 42/20. Human rights and indigenous peoples: mandate of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/299/44/PDF/G1929944.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).

17. African Commission on Human and Peoples' Rights. Working Group on Indigenous Populations/Communities and Minorities in Africa. URL: <https://www.achpr.org/specialmechanisms/detailmech?id=10> (дата звернення: 12.02.2023).

18. Resolution on the Rights of Indigenous Peoples' Communities in Africa – ACHPR/Res.51(XXVIII)00. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=56> (дата звернення: 17.02.2023).

19. Resolution on the Adoption of the “Report of the African Commission’s Working Group on Indigenous Populations / Communities” – ACHPR/Res.65(XXXIV)03. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=70> (дата звернення: 17.02.2023).

20. Resolution on the Renewal of the Mandate, Appointment of the Chairperson, Reconstitution and Expansion of Mandate of the Working Group on Indigenous Populations/Communities, in Africa – ACHPR/Res. 455 (LXVI) 2020. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=486> (дата звернення: 17.02.2023).

21. IACHR: Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples. URL: <https://www.oas.org/en/IACHR/jsForm/?File=/en/iachr/r/dpi/default.asp> (дата звернення: 17.02.2023).

22. IACHR: Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples. Mandate. URL: <https://www.oas.org/en/iachr/jsForm/?File=/en/iachr/r/dpi/mandato.asp> (дата звернення: 17.02.2023). (дата звернення: 17.02.2023).

Стаття надійшла до редакції 28.09.2022

Стаття рекомендована до друку 29.10.2022

T.L. SYROID

DSc (Law), Professor,

Head of the Department of International and European Law

E-mail: t.l.syroid@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>

V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square,4

L. O. FOMINA

PhD(Law), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of International and European Law

E-mail: l.fomina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square,4

P. V. FOMIN

PhD (Law), Senior Lecturer of the Department of International and European Law

E-mail: fomin@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1951-9860>

V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square,4

INTERNATIONAL INSTITUTIONAL MECHANISM FOR THE PROTECTION OF INDIGENOUS PEOPLES' RIGHTS

ANNOTATION. The article analyzes the institutional mechanism for protecting the rights of indigenous peoples at the international universal and regional levels, in particular within the United Nations, the African Union, the Organization of American States etc. It was established that in order to comprehensively protect and promote the rights of indigenous peoples, a number of bodies and specially authorized officials function within the UN structure (the UN Permanent Forum on Indigenous Issues, the Inter-Agency Support Group, the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples, the Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples). It is emphasized that the activities of such bodies and special procedures are aimed at raising awareness of the rights of indigenous peoples, promoting integration and coordination of activities in this area, promoting the application of the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, preparing and publishing studies on the situation of indigenous peoples' rights, assisting Member States and/or indigenous peoples in developing legislation and policies related to the rights of indigenous peoples, identifying best practices and sharing them, etc. It was determined that within the American and African regions, an organizational and legal framework in this area has also been created, including: the Working Group on Indigenous Populations/Communities and Minorities in Africa and the Office of the Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples. It is emphasized that the mandate of the Working Group on Indigenous Populations/Communities and Minorities in Africa includes minority rights, given that the protection of the rights of non-dominant minorities is key to ensuring the exercise of rights on an equal footing as well as socio-economic development, national cohesion, peaceful coexistence and conflict prevention on the continent.

KEYWORDS: *protection, minorities, international intergovernmental organizations, human rights, special procedures*

REFERENCES

1. United Nations: Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples at the United Nations. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us.html> (дата звернення: 17.02.2023).
2. Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples (Rights of indigenous peoples) A/HRC/45/34. URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/151/15/PDF/G2015115.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
3. Leaflet No. 6: The Permanent Forum on Indigenous Issues. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuideIPleaflet6en.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
4. Vienna Declaration and Programme of Action (adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/vienna.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
5. Economic and Social Council (ECOSOC) Resolution 2000/22 (Establishment of a UN Permanent Forum on Indigenous Issues). URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/resolution-e200022.html> (дата звернення: 17.02.2023).
6. Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples: Permanent Forum on Indigenous Issues. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/permanent-forum-on-indigenous-issues.html> (дата звернення: 17.02.2023).
7. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (Resolution adopted by the UN General Assembly 61/295). URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/512/07/PDF/N0651207.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
8. UNPFII Twenty-First Session: 25 April-6 May 2022. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-twenty-first-session-25-april-6-may-2022.html> (дата звернення: 17.02.2023).
9. UNPFII Twenty-second Session: 17-28 April 2023. URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/unpfii-22session-2023.html> (дата звернення: 17.02.2023).
10. Department of Economic and Social Affairs. Indigenous Peoples: Inter-Agency Support Group (IASG). URL: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/about-us/inter-agency-support-group.html> (дата звернення: 17.02.2023).
11. Permanent Forum on Indigenous Issues Report on the second session (12-23 May 2003) E/C.19/2003/22. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/392/51/PDF/N0339251.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
12. Human Rights Council Resolution 6/36. Expert mechanism on the rights of indigenous peoples. URL: https://ap.ohchr.org/Documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_6_36.pdf (дата звернення: 17.02.2023).
13. Human Rights Council Resolution 5/1. Institution-building of the United Nations Human Rights Council. URL: https://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/5/1 (дата звернення: 17.02.2023).
14. Human Rights Council Resolution 33/25. Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/224/16/PDF/G1622416.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
15. Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples Annual reports. URL: <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsidiaries/expert-mechanism-on-indigenous-peoples/annual-reports> (дата звернення: 17.02.2023).
16. Human Rights Council Resolution 42/20. Human rights and indigenous peoples: mandate of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/299/44/PDF/G1929944.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
17. African Commission on Human and Peoples' Rights. Working Group on Indigenous Populations/Communities and Minorities in Africa. URL: <https://www.achpr.org/specialmechanisms/detailmech?id=10> (дата звернення: 12.02.2023).
18. Resolution on the Rights of Indigenous Peoples' Communities in Africa – ACHPR/Res.51(XXVIII)00. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=56> (дата звернення: 17.02.2023).
19. Resolution on the Adoption of the “Report of the African Commission’s Working Group on Indigenous Populations / Communities” – ACHPR/Res.65(XXXIV)03. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=70> (дата звернення: 17.02.2023).
20. Resolution on the Renewal of the Mandate, Appointment of the Chairperson, Reconstitution and Expansion of Mandate of the Working Group on Indigenous Populations/Communities, in Africa – ACHPR/Res. 455 (LXVI) 2020. URL: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=486> (дата звернення: 17.02.2023).
21. IACHR: Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples. URL: <https://www.oas.org/en/IACHR/jsForm/?File=/en/iachr/r/dpi/default.asp> (дата звернення: 17.02.2023).

22. IACHR: Rapporteurship on the Rights of Indigenous Peoples. Mandate. URL: <https://www.oas.org/en/iachr/jsForm/?File=/en/iachr/r/dpi/mandato.asp> (дата звернення: 17.02.2023). (дата звернення: 17.02.2023).

The article was received by the editors 28.09.2022

The article is recommended for printing 29.10.2022